

Рецензия

за представения труд на
доц. д-р Снежина Колева Бисерова
във връзка с конкурса за професор
по „Графика и технологии“, професионално направление
8.2. Изобразително изкуство
от проф. д-р Бисера Вълева, ФНОИ, СУ

Единствен кандидат в обявения конкурс за „професор“ по професионално направление 8.2. Изобразително изкуство (Графика и технологии), обявен в ДВ, бр. 65/ 28.07.2023 г., за нуждите на Катедра „Визуални изкуства“ на ФНОИ, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, е доц. д-р Снежина Колева Бисерова. В хабилизационния си труд тя е представила за рецензиране няколко различни посоки във визуално-пластичните си търсения, текстови концепции към графичните серии, множество отзиви върху творчеството си, както и получени награди.

Кандидатката има достатъчно дълга педагогическа и методическа дейност в областта на художественото образование по графика. В периода 1991 г. - 2017 г. тя е преподавател по рисуване и графика в Националното училище за изящни изкуства „Илия Петров“, София. Обвързани с тази ѝ дейност са придобитите професионално-квалификационни степени (четвърта и пета), издадени от Централния институт за усъвършенстване на учители, гр. София, сега ДИУУ, СУ. От 2006 г. досега доц. Снежина Бисерова е хоноруван преподавател по графика в НХА, в специалност „Книга, илюстрация и печатна графика“. Като преподавател във ФНОИ, СУ, дейността ѝ впечатлява с целеустременост и последователност: от хоноруван асистент по графика и технологии (2006 г.), през 2017 г. тя заема академичната длъжност главен асистент, а през 2020 г. вече е доцент по „Графика и технологии и графичен дизайн“ в СУ „Св. Климент Охридски“, ФНОИ, катедра „Визуални изкуства“.

Освен като последователен преподавател доц. д-р Снежина Бисерова е

запомнящ се художник с респектираща художествена биография. След 2020г. (годината на първата ѝ хабилитация) тя участва в над 50 общи изложби и художествени форуми. За този период тя има три обемни самостоятелни изложби: 2023г. – “WIND,WATER&STONE” – в галерия „Сан Стефано“, София, като изложбата се състои от 30 графични работи и 3 арт книги; 2023 – „ТРАНС-ПОЗИЦИИ“– дигитална графика (31 графични работи), в галерия „Алма Матер“, София; 2022г. – „КАМЪНИ“ – дигитална графика (21 графични работи), в галерия „Етюд“, София.

Тази активност в творческата дейност на доц. д-р Снежина Бисерова е овеществена в различни награди, номинации и отличия. Такива са: 2023г. – Международна награда „Леонардо да Винчи – универсален художник“ – за художествени заслуги – от фондация EFFETTO ARTE, Италия. През 2022г. – Първа награда от международна журирана изложба “Primo Premio Arte Grafica DIGITALE EX LIBRIS 22” - Вигонца (Падуа), Италия. Конкурсът е ежегоден в няколко раздела - Класическа и дигитална графика, екслибрис, арт книга и др, като се организира от Националната асоциация на италианските гравьори; 2022 – Първа награда за арт книгите URBAN WALLS и CORONA FUTURE, “Primo Premio Arte Grafica DIGITALE LIBRO D’ARTISTA 22” - Вигонца (Падуа), Италия; 2022 Първа награда за творбата „Натура Сакра-XXI“, “Primo Premio Arte Grafica DIGITALE” - Вигонца (Падуа), Италия; 2022 – Първа награда от международна журирана изложба в раздел – класическа графика “Primo Premio SENIOR Grafica Italiana 22” – Вигонца (Падуа), Италия; 2022 – Почетно отличие (Honorable Mention award) от 5-th International Ex Libris Competition-ISTANBUL 2022, Истанбул, Турция; 2021 – Първа награда в раздел „Графика“ и номинация за наградата „Сирак Скитник“ от национална изложба за изобразително изкуство – Сливен, България; 2021 – Първа награда за творбата „Интервенции-1“ от “Primo Premio Arte Grafica DIGITALE 2021”, Вигонца (Падуа), Италия; 2021 – Special Mention в раздел – класическа графика за творбата „Прозорецът на Кора“ от “Primo Premio SENIOR Grafica Italiana 21”, Вигонца (Падуа), Италия; 2021 – Сребърен медал и грамота от второ международно триенале

мини принт „Инталио 2021“, галерия „Бял Свят“ – Киев, Украйна; 2021 – Първа награда в тематичен раздел „Земя“ от международна изложба „Екслибрис“, галерия „Меандър“, гр. Апатин, Р Сърбия; 2021 – Специална награда за развитието на световното съвременно графично изкуство от Международно графично триенале, Битоля, Република Северна Македония (поради пандемията изданието се провежда онлайн); 2020 – Една от шестте равностойни награди за екслибрис, присъдена от мемориалния тръст на името на Кейт Уингроув – FISAE Open Ex Libris Competition, Off-Centre Gallery, Бристол, Великобритания.

Дисертационният ѝ труд, защитен през 2006г. „Силиграфията – безводен метод за повърхнен печат“ отразява личните ѝ творчески търсения в областта на графичните технологии, а оттам и на различността в изображението. В това важно за теорията и технологията в графиката изследване, доц. Снежина Бисерова се фокусира върху две линии – визуално-изследователска и технологично-методическа.

Така, освен в активната си художествена дейност, тя успешно се реализира като търсещ преподавател, който уважава традицията, но апробира и развива иновациите в конкретния вид изкуство.

Представеният хабилитационен труд „ТРАНСПОЗИЦИИ /Метафори на трансформираната реалност/“ се състои от четири основни раздела с графични художествени произведения, реализирани в периода 2019 - 2023 г. Тези серии представят различните художествени търсения в артистичната практика на авторката. Основният пластичен проблем, лайтмотивът в творчеството на доц. д-р Снежина Бисерова е граничността – и като визуален образ, и като вътрешно-емоционален проблем. Различните по обем цикли, съставлящи хабилитационния труд са: серия „НАТУРА САКРА“ състояща се от 24 работи; „ДЕХУМАНИЗИРАНИ ПРОСТРАНСТВА“ съставени от две относително самостоятелни серии графики, създадени в периода 2020 - 2022 г. – „Дехуманизирани пространства“, създадени през 2020г. като ядро от 5 работи и „Дехуманизирани пространства. Отгласи“ (2021 - 2022); Графичната серия „КАМЪНИ“, инспирирана от поезията на Борис Христов, съставена от 24

работи; Графичният цикъл „ИНТЕРВЕНЦИИ. ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЕ“, разработен в периода 2021 – 2023 г. и състоящ се от две серии – „Интервенции“ и „Вертикала и хоризонтала“, във формати 50 x 50 и 50 x 100 см. Графичните листове са отпечатани в лимитиран тираж върху сертифициран картон за дигитален печат Fotospeed Studio XPRESSION 300 g/m² 100% Cotton; Малкоформатен графичен цикъл „СЛЕДВАЙ БЯЛАТА ПТИЦА“, който тематично обвързва 3 отделни мини-серии, всяка от които нюансира основното послание в общия контекст и е със собствено заглавие. Първата мини серия е „В търсене на бялата птица“ (3 графични листа), следващата е „Има ли бяла птица“ (4 графични листа), а третата част (серия) е „Следвай бялата птица“ (4 графични листа); Графичната серия „ПРОЗОРЕЦЪТ НА КОРА“, като част от хабилитационния труд, включва 7 работи, изпълнени в техниката акватинта (ръчен принтер-трансфер); Серията „ДЕКОНСТРУКТИ“ от 2023 г. включва 7 линогравюри с формат 50 x 46 см, отпечатани в лимитиран тираж от 7 екземпляра върху бяла хартия козо 20 g/m²; Също така серията „Четвъртата стена“, която включва 5 графични листа с формат 39,4 x 28 см; Графичната серия „ПОЧИТ КЪМ ОКТАВИО ПАС“ от периода 2019 – 2022г. (9 графични листа, 40 x 65 см, изпълнени в дълбокопечатни графични техники – акватинта /трансферна/, суха игла, мекотинто); Графична инсталация (полиптих) „ВЯТЪР, ВОДА, КАМЪК (ГРАДИНИ“), ”WIND, WATER, STONE (GARDENS)”. Инсталацията е от 16 елемента, с формат 35 x 35 см. Тя е проектирана дигитално, но е изпълнена ръчно в повърхненопечатната графична техника *силиграфия*. В труда са включени две арт книги, едно библиофилско издание и серия екслибриси.

Хабилитационният труд на Снежина Бисерова формално се обединява от графичната образност. Тази разпознаваема визуалност е сложно изградена от дигитални и класически графични техники. Те взаимно се преплитат, съпоставят и наслагат в съзнателно търсена трансформация на реалността. Композициите създават впечатление за монохромност, като само в авторските книги има цветови акценти. Отпечатъците, на пръв поглед, са изградени

посредством класически графични опозиции, но приближаването към тях открива сложни смислови и технологични отношения, които увличат зрителя, подтикват го към емоционална идентификация в илюзорните художествени пространства. Доц. Снежина Бисерова от дълго време насочва творческите си търсения към създаването на дигитални графични произведения. Посредством различни програми и приложения авторката реализира серии с многократно натрупване на образност, възможна чрез използване на технологиите, но този обогатен инструментариум не е самоцелен и водещ, а напротив – това е начин за изграждане на многопластови образи, които са визуално разчетими. Това може да се види в циклите „НАТУРА САКРА“, „Дехуманизирани пространства (2020)“ и „Дехуманизирани пространства. Отгласи“ (2021 - 2022); „ПРОЗОРЕЦЪТ НА КОРА“.

Представените графични цикли са разделена на такива, които са базирани на изцяло на дигиталния печат и на такива, в които са преобладаващи класически техники от дълбокия печат. Част от композициите са допълнително визуално и смислово усложнени, заради употребата на смесените (графични) техники – изразни средства.

Графичната серия „НАТУРА САКРА“ доразвива, надгражда и обобщава и графичните, и емоционални художествени търсения на Снежина Бисерова. Принтовете от 2021 - 22г. са относително по-малки като размер спрямо предишната серия, но са по-концентрирани като послание. Тук авторката съзнателно подвежда пластичния си език като обобщение на женското начало. Композициите NATURA SACRA IX - XXIII въплъщават различни проникновения и начала, в които първоначалното впечатление за женственост отправя към тайнството на детайла, на природата, чрез драматичното съпоставяне на тъмното и светлото. Особено интересни са работите от XIV-XXIII, в които преплитането на визуални елементи от растителност, пръски вода и деликатно женско присъствие извън повърхностното любопитство наслояват смислови пластове за зараждането и завършекът, както и за неминуемите нюанси между тях. Техниката на дигиталния пигментен печат

допълнително подчертава разслояването, като авторката успява да насложи и изгради необичайната картинна реалност.

В цикъла „ИНТЕРВЕНЦИИ. ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЕ“ (2021 - 2023) изключително интересно е съпоставянето на възможностите на технологиите, чрез които се постига ефекта на гравюра върху полутонови растери. Така се материализира съгъстяването на емоциите, чрез засилването на растера и поясното открояване на лишените от човешко присъствие пространства.

Много интересни са издължените композиции от VII до XII, в които форматът е алюзия на път, изход, спасение, но лутащият се зрител открива невъзможния лабиринт, който се е слял или по-скоро подменил изходите си с Минотавър, разкъсващ и унищожаваш духовните пространства. Останалите отпечатъци от XIII до XVII напомнят за рационалната и ведрата игра на Вазарели с пространството, но всеки по-близък поглед разчита невъзможните и безизходни капани на илюзията.

С идентична техника, но с различно градиращо меланхолията и съмненията послание, са работите от серията „КАМЪНИ“. Композициите са в устойчив квадратен формат, който се противопоставя на динамичния разпад в изображенията. Това е авторовата алюзия на духовния разпад и отдалечаването от исконните ценности – в случая отдалечаването от природата. Емоционалните кръстопътища се материализират в персонална вселена от полутонови отношения, които се опитват безуспешно да споят изграждането на формите. Пример за това са композициите КАМЪНИ I, VII, VIII, X, XII, XIII, XXI.

В графичната инсталация (полиптих) „ВЯТЪР, ВОДА, КАМЪК, ГРАДИНИ“ (състояща се от 16 графични листа с формат 35 x 35 см), изпълнена в повърхненопечатната графична техника силиграфия, се съчетават творческите технически и технологични интереси на Снежина Бисерова, които създават разчетими метафори на Пътя. Този полиптих е своеобразна пресечна точка, събирателен образ за търсенията на авторката. На пръв поглед тук присъстват смислово – визуални препратки от серии като НАТУРА САКРА и КАМЪНИ, които създават вътрешен емоционален ритъм – колкото общ, толкова и различен

за всеки зрител.

Подобно въздействие има графичната серия „ЧЕТВЪРТАТА СТЕНА“ (състояща се от пет графични листа). Този цикъл смислово напомня за серията от дехуманизиранни пространства, но със светло и омекотено от техниката въздействие. Дифузността на акватинтата, мекотата на мецотинтото, съчетани с донякъде с по-категоричната линия на сухата игла, обединяват светлината и сянката, реалността и илюзията.

Представените графични цикли утвърждават приносния характер на реабилитационния труд, който е материализиран в една дълго развивана художествена посока за съчетаване на различни методи и техники в използването на дигитален софтуер като инструментариум за класическа графика, който надгражда и обогатява визуалния и смислов език в производението.

Този принос е видим при интегрирането и трансформирането на графични оригинали в структурата на арт книгата и библиофилските издания. В дигиталната епоха, във взаимосвързаността на словото и образността, не рядко доминира визуалното. Тази тенденция е овеществена в арт книгата, която е обособена като графичен жанр през XX век. У нас този продукт (арт книга) придобива относителна самостоятелност и разпознаваемост през последното десетилетие. Една от представените арт книги на Снежина Бисерова е “CORONA FUTURE”, създадена през 2020 г. за участие в международния проект “CORONAALPHABET – STRUKTUR UND FREIHEIT IN DER KRISE” на Райнхилд Герум, Германия. В нея, чрез паралелното партниране на графика и типография, се изгражда визуалният образ, който засича, наслоява и разгръща смисловите послания.

Другата арт книгата, представена в реабилитационния труд, (EAST MEETS WEST” /„Изтокът среща Запада“) е създадена специално за участие в четвъртото издание на международния проект “EAST MEETS WEST” – “Daily News” (2019 г. с автор проф. Мартин Байенс от Белгия). В нея, едно от малкото произведения с цветови акцент, авторката прави видими пресичането на

личните емоции и художествени позиции с различните културни и смислови пластове.

Малкоформатната серия екслибриси, която е компактна с разбирането за развитие и баланс на композицията в малко картинно пространство завършва целостта на хабилитационния труд на доц. д-р Снежина Бисерова. Тя е издържана в монохромна гама, като само в един екслибрисите има пестелива намеса на цвят. Като технология всички произведения от серията са изпълнени в дигитален печат (CGD), което дава възможност на авторката за богато степенуване на образност и послания. И този цикъл утвърждава и подчертава широкия диапазон от възможности на дигиталния печат. В тези концентрирани като изображения композиции са много ясни визуалните внушения на труда като смисловост и метафоричност на изказа, постигната през комбинацията от разпознаваеми реалистични и трансформирани в абстрактни изобразителни форми.

Освен художествените постижения обединени в хабилитационния труд, безспорните са приносите в областта на теорията и практиката на художественото обучение по „Графика и технологии“ на доц. д-р Снежина Бисерова. В часовете си като титуляр в специалностите „Изобразително изкуство“ и „Графичен дизайн“, ФНОИ, Катедра „Визуални изкуства“ тя реорганизира съществуващите програми и предлага ново учебно съдържание в програмите по следните дисциплини: „Графика и технологии“ - I, II, III, IV част, ОКС бакалавър в специалност „Изобразително изкуство“ и в специалност „Графичен дизайн“; „Графичен дизайн“ - I, II, III, IV част, специалност „Графичен дизайн“. Много интересна и атрактивна е авторската ѝ програма за избираемата дисциплина „Силиграфия“ и ателие „Силиграфия“, както и за избираемата дисциплина „Художествена специализация графика-I, II,III“. Авторката създава учебни програми по задължителната дисциплина „Графични техники“, по избираемите дисциплини „Експериментална графика“ в МП „Графичен дизайн - 2 семестър“; „Силиграфия“ в магистърска програма „Педагогика и семиотика“, както и учебни планове за ОКС „Бакалавър“ и

„Магистър“ от 2021 г. (утвърдени от Академичен съвет с протокол № 9/26.05.2021 г.).

В преподавателската си работа доц. д-р Снежина Бисерова целенасочено се фокусира върху въвеждането и използването на иновационни нискотоксични техники и методи с цел да се намалят и сведат до минимум нивата на токсичност в графичното ателие, в съответствие с екологичните принципи, прилагани в практиката на графичната технология в световен мащаб. Поради това тя прилага комбинация от взаимно надграждащи се нискотоксични класически и експериментални методи и практики в часовете по „Графика и технологии“, като например създава тест-скала с налични на българския пазар перманентни и лакови маркери, приложими като възможен заместител на класическия, токсичен асфалтов грунд за офорт в учебния процес по дълбокопечатни графични техники. Както и при персоналната си художествена практика, така и при методическата си дейност доц д-р Снежина Бисерова апробира техники и методи за интегриране на дигитален графичен софтуер на етапите проектиране и подготовка на матрицата при класическите графични техники.

Също така авторката е активна в популяризирането чрез лекции, презентации и уъркшопи на нискотоксичната повърхненопечатна техника *силиграфия* в България и в чужбина. Тази ѝ активност е отразен в организирането и ръководство на международни уъркшопи, лекции и презентации на графичната техника силиграфия. Такива са: през 2019г- лекция по покана на Факултета по изкуства на Университета „Мария Кюри - Склодовска“, Люблин, Полша, както и майсторски клас (лекция и уъркшоп) по силиграфия в Хага, Нидерландия, по покана на фондация „Графейн“, Нидерландия и със съпровождащо събитие към изложбата “*Change – Form&Nature*” – „Българска графика“, организирана от “Stichting Grafein”, Нидерландия и галерия „Леседра“, България. През 2023г. в Графично ателие (229), ФНОИ, е организиран уъркшоп по силиграфия с участието на Марина Подолска, преподавател в Силезкия университет, Катовице, Полша и студенти

от втори курс, ателие „Силиграфия“, ФНОИ, Катедра „Визуални изкуства“.

Смятам, че представеният хабилитационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и на Правилника за развитие на академичния състав на ФНОИ, СУ, доц. д-р Снежина Бисерова има необходимия брой точки изисквани от НАЦИД за заемане на академичната длъжност „професор“. Те са получени от многократно завишения изискуем минимум.

В заключение, предлагам на уважаемите членове на научното жури да изберат на академичната длъжност „професор“ по графика и технологии доц. д-р Снежина Колева Бисерова.

проф. д-р Бисера Вълева

22.11.2023

София